

УДК 339.56.055

І. А. Малюта,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
регіональних студій та туризму, Університет митної справи та фінансів

М. Є. Трудова,

к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
регіональних студій та туризму, Університет митної справи та фінансів

М. О. Курзова,

студентка, Університет митної справи та фінансів

DOI: 10.32702/2306-6792.2018.20.27

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

I. Maluta,

Ph.D., Associate professor, Department of international economic relations,
regional studies and tourism, University of Customs and Finance

M. Trudova,

Ph.D., Department of international economic relations,
regional studies and tourism, University of Customs and Finance

M. Kursova,

student, University of Customs and Finance

PECULIARITIES OF THE INVESTMENT COOPERATION OF UKRAINE WITH THE EU

У статті досліджено особливості інвестиційного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу. Досліджено динаміку, структуру надходжень прямих іноземних інвестицій по країнам та галузям. Визначено основні проблеми, що стримують надходження прямих іноземних інвестицій в Україну. Запропоновано заходи щодо покращення інвестиційного клімату в Україні. Систематизовано комплекс мір щодо поліпшення інвестиційного клімату, у тому числі: реформування діючого законодавства та реструктурування податкової системи; перегляд системи державних гарантій; налагодження більш тісного співробітництва з країнами Європейського Союзу; впровадження органів, які будуть займатися безпосередньо моніторингом використання іноземних інвестицій, дослідженням інвестиційного клімату та його покращенням; підвищення інвестиційного іміджу тих галузей, що є надзвичайно перспективними та важливими для економіки України, але які недостатньо швидко окупаються; впровадження механізму приватизації землі для нерезидентів, що позитивно відобразиться на можливостях розвитку іноземного інвестування.

Peculiarities of the investment cooperation between Ukraine and the EU countries has been examined in the article. The dynamics, structure of receipts of foreign direct investments by countries and industries have been examined. The main problems that delay of receipts of foreign direct investments in Ukraine have been identified, and the actions taken to improve investment climate in Ukraine have been proposed. Efficient investment activity is largely supported by external financing. Since the current development of any country in the world, including Ukraine, is impossible without attracting foreign direct investment from other countries, one of the most important characteristics of the modern world economy is the cross-border transfer of capital. The European Union is the main investor in the Ukrainian economy, with each passing year the investment flows are reviving, but there are a number of problems that impede them. Ukraine's development is impossible without attracting foreign direct investment from other countries. Creating a favorable investment climate is one of the main tasks of the government of any country regardless of its level of economic development. The complex of measures aimed at improving the investment climate is systematized: the reform of the current legislation and restructuring of the tax system; review of the system of state guarantees; establishing closer cooperation with the countries of the European Union; the introduction of bodies that will directly monitor the use of foreign investment, research into the investment climate and its improvement; raising the investment image of those industries that are extremely promising and important for the Ukrainian economy, but which do not pay enough quickly; the introduction of a mechanism for privatization of land for non-residents, which will have a positive impact on the possibilities of foreign investment development. Among the problems hindering the flow of foreign investment are political instability and imperfect legislation, the lack of reliable guarantees for foreign investors from changes in legislation and policy, high tax rates, excessive state interference in the economy, high levels of corruption.

Ключові слова: інвестиції, прями іноземні інвестиції, інвестиційне співробітництво, Європейський Союз, інвестиційний клімат.

Key words: investments, foreign direct investments, investment cooperation, the European Union, investment climate.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасній економіці ефективна інвестиційна діяльність значною мірою підтримується завдяки зовнішньому фінансуванню. Оскільки сучасний розвиток будь-якої країни світу, у тому числі й України, неможливий без залучен-

ня прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з інших країн, однією з найголовніших характеристик сучасного світового господарства є транскордонне переміщення капіталів. Воно здійснюється у вигляді прямого іноземного інвестування країною-донором країні-реципієнту з метою

отримання прибутку або іншого корисного ефекту. Враховуючи важливість надходження ПІІ в економіку, створення сприятливого інвестиційного клімату є одним із головних завдань уряду будь-якої країни незалежно від рівня її економічного розвитку. Європейський Союз (ЄС) є головним інвестором в українську економіку, з кожним роком інвестиційні потоки поживляються, проте існує ряд проблем, що їх гальмують. Тому питання інвестиційної привабливості нашої країни стає дедалі актуальнішим і вимагає поступових, але впевнених дій для її покращення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливостям співробітництва між Україною та ЄС у різних аспектах, у тому числі інвестиційному, присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Т. Лазоренко, А. Побоченко, А. Буряк, О. Новіцька, А. Ситар, Н. Черненко, Т. Яхно, З. Макогін, В. Білозубенко та інші. Проте, враховуючи поживлення інвестиційних потоків та достатньо низький рівень вирішення українським урядом проблем, що стримують надходження ПІІ в Україну, особливості інвестиційного співробітництва з кожним роком стають дедалі актуальнішими та потребують більш ретельного вивчення.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у дослідженні особливостей інвестиційного співробітництва між Україною та країнами ЄС, у тому числі динаміки та структури двосторонніх інвестиційних потоків, а також визначенні основних проблем та шляхів покращення інвестиційного клімату в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для України надходження іноземних інвестицій є надзвичайно важливим для стабілізації економіки та сприяння розвитку багатьох галузей промисловості. Процес надходження інвестицій в Україну за період 2010—2018 рр. відрізняється динамічністю (рис. 1).

Так, до 2014 року в економіку України поступав значний обсяг ПІІ зі 130 країн світу, що характеризувався постійною позитивною тенденцією. І не дивлячись на тимчасове скорочення надход-

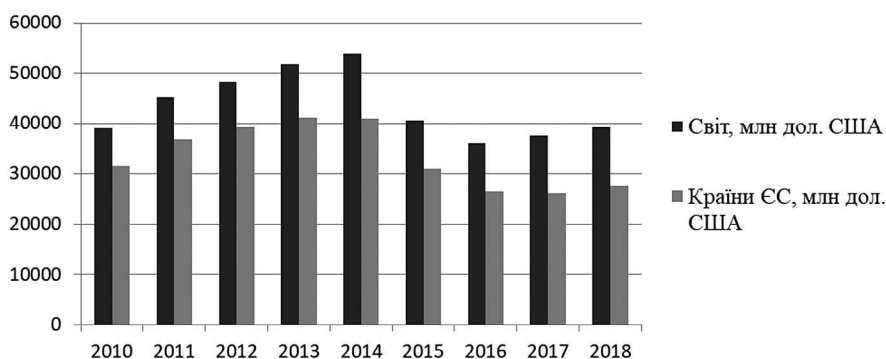

Рис. 1. Динаміка надходжень ПІІ в економіку України станом на 01.01.2010—2018 рр., млн дол. США

Джерело: складено за даними [1].

жень ПІІ в Україну (2015—2016 рр.), з початку 2017 року знову починається тенденція до їх зростання. Значно нижчі обсяги інвестицій в Україну за останні роки у порівнянні з тенденцією до 2014 р. пояснюються значними економічними проблемами та невизначеністю, що пов'язана із військовим конфліктом та політичними змінами, що відбулися у 2013—2014 рр. та продовжуються дотепер. Ці проблеми призвели також до тенденції згортання частини власного бізнесу великих компаній (російська компанія "Лукойл Україна", голландська компанія "Shell", угорсько-польська компанія "Wizz Air Україна" тощо) на ринку України або повного виходу з нього.

Особливе місце в інвестуванні в економіку України належить ЄС (рис. 1). Хоча за останні роки у вартісному вираженні надходження ПІІ з країн ЄС в Україну зменшились, ЄС всеодно залишається головним інвестором, частка якого складає за весь досліджуваний період більше двох третин від загального обсягу ПІІ, здійснених країнами світу в українську економіку.

Структура ПІІ за країнами походження відрізняється низькою варіативністю. Так, у розрізі країн значно виділяється сімка головних інвесторів, на які припадає 86,7% від загального обсягу надходжень капіталу в Україну серед країн ЄС та 60,9% — серед країн світу (рис. 2).

Лідером серед інвесторів в економіку України як взагалі, так і серед європейських країн, є Кіпр. Станом на початок 2018 р. його частка склала 36,4% серед країн ЄС та 25,6% від загального обсягу ПІІ, здійснених країнами світу в українську економіку. Такий стан речей не є випадковим, адже Кіпр має найнижчу ставку податку на прибуток у Європі — 10% та ставку податку на будь-які пасивні доходи — 0%, а тому він є дуже привабливою країною для проходження грошових коштів. Друге місце серед стратегічно важливих інвесторів в економіку України займають Нідерланди (22,9%). Причини

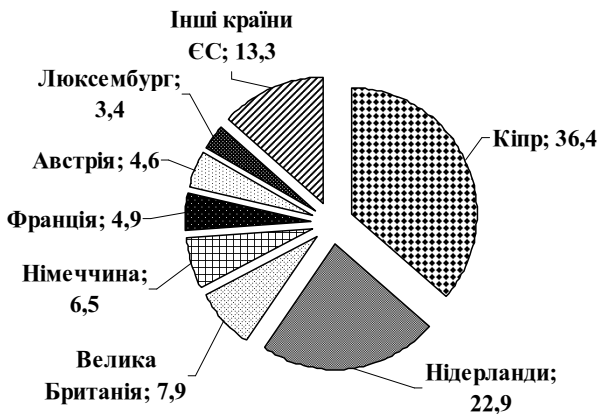

Рис. 2. Обсяги ПІІ з країн ЄС в економіку України станом на 01.01.2018 р., %

Джерело: складено за даними [1].

ною цього є суттєві пільги, що надаються зареєстрованим у них іноземним компаніям, а тому можна говорити також про певні елементи офшорності, проте не такі суттєві, порівнюючи з Кіпром. Значний обсяг надходження інвестицій з Великої Британії (7,9%) та Німеччини (6,5%) обумовлений тісним торговельним та технологічним співробітництвом з Україною. Недостатня диверсифікованість країн-інвесторів є значно ризикованою, оскільки в такому випадку наша країна є надзвичайно залежною від здійснення політики декількох країн, що є головними інвесторами, та в разі її зміни може понести значні втрати.

Розподіл ПІІ в економіці України за видами діяльності є також недостатньо диверсифікований. За досліджуваний період основні види діяльності, в які найчастіше спрямовувалися іноземні інвестиції, не змінилися, відбулися лише незначні зміни у частці до загального об-

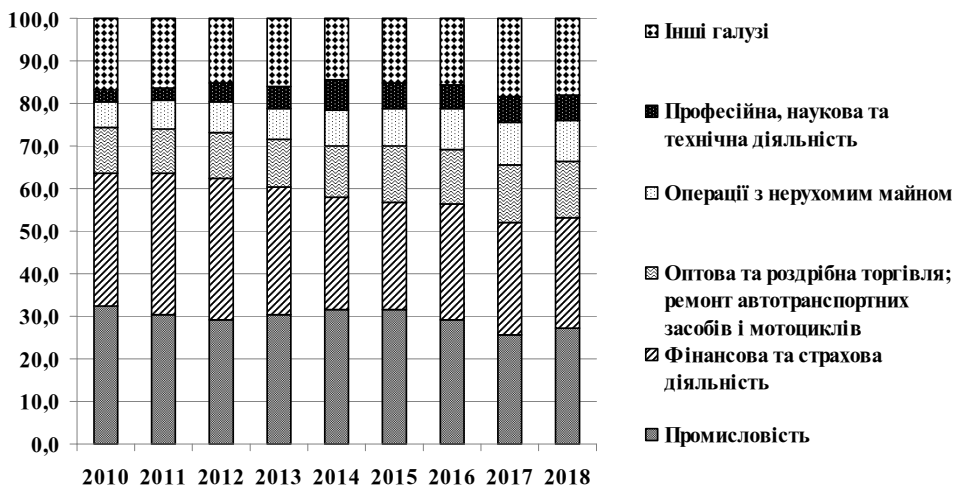

Рис. 3. ПІІ з ЄС в економіку України за видами економічної діяльності у 2010–2018 рр. (станом на початок року), %

Джерело: складено за даними [1].

сягу. Станом на 01.01.2018 р. основна частина надходжень капіталу була зосереджена у промисловості (27,3%) та у фінансовій та страховій діяльності (26,1%). Більше 13% загального обсягу інвестицій було спрямовано на оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, також на операції з нерухомим майном (9,7%) та на професійну, наукову та технічну діяльність (5,9%). На інші види діяльності припало лише 15,6% від загального обсягу спрямованих інвестицій з країн ЄС (рис. 3).

Проаналізувавши особливості розподілу ПІІ за видами діяльності можна побачити, що більшість іноземних інвесторів використовує вітчизняний ринок в якості плацдарму для отримання швидкого прибутку. Про це говорить відносно висока частка фінансової і страхової діяльності та торгівлі, оскільки ці галузі надають можливість отримання прибутків за рахунок швидкого обігу переважно без зв'язування коштів компанії. Одночасно у найменш перспективну галузь харчової промисловості щодо швидкого прибутку — сільське господарство — ПІІ поступали у незначному обсязі (1,6%). Цей факт викликає занепокоєність, оскільки навіть зі збільшенням інвестування у сільськогосподарські землі в останні роки, їх обсяги залишаються надзвичайно малими, найнижчими у Європі та одними з найнижчих у світі. І це враховуючи сприятливе географічне положення України, високу родючість ґрунтів та взагалі недостатньо реалізований сільськогосподарський потенціал.

Україна також бере участь у системі світового інвестування. Проте структура надходжень українського капіталу за країнами-отримувачами дуже недиверсифікована. Так, 96,1% від загального обсягу ПІІ, здійснених Україною, припадає на ЄС. Серед країн ЄС переважно всю частину українських інвестицій акумулює Кіпр (97,4%), набагато менше — Латвія (1,2%). Зовсім незначна частина припадає на всі інші країни ЄС (1,1%). Основна частина вітчизняних інвестицій до Кіпру припадає на резидентів, що здійснюють операції, що пов'язані з нерухомим майном, а також орендою, інжинірингом та наданням підприємницьких послуг, до Латвії — на

фінансові установи, до Польщі — на підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого споживання.

Україна має значний потенціал, однак все ж продовжує займати нижчі позиції міжнародних рейтингів привабливості, що оцінюють інвестиційних клімат країни. Проте у 2017 році індекс інвестиційної привабливості України досяг максимуму з 2010 р. (3,15 бали із 5 можливих). Інвестори, кажучи про негативні фактори для ведення бізнесу в Україні, називають головними — безправ'я перед силовими міністерствами і загроза безпідставного рейдерства. Серед інших проблем, що гальмують процес надходження іноземних інвестицій, є політична нестабільність та недосконалість законодавства, відсутність надійних гарантій для іноземних інвесторів від зміни законодавства та політичного курсу, високі податкові ставки, надмірне втручання держави в економіку, високий рівень корупції. Однак в останні роки бізнес також зауважив певні позитивні зрушення, зокрема, відкриття державних даних, поступову дерегуляцію, розвиток електронних сервісів, у тому числі електронної системи відшкодування ПДВ, а також ослаблення валютного контролю тощо.

ВИСНОВКИ

Іноземне інвестування відіграє важливу роль в економіці будь-якої країни, і Україна не є виключенням. Не дивлячись на наявність низки проблем, що гальмують процес надходження іноземних інвестицій, Україна є надзвичайно перспективною для вкладення капіталу та робить впевнені кроки на шляху покращення інвестиційного клімату. ЄС є головним інвестором в українську економіку, але існує ще багато проблем, що потребують обов'язкового вирішення для підвищення інвестиційної привабливості України як для європейських, так і інвесторів з інших країн. Для того, щоб підвищити інвестиційний клімат в Україні та зробити її більш привабливою в очах іноземних інвесторів, необхідно розробити детальний план на довгострокову перспективу, який би включав в себе комплекс мір щодо поліпшення інвестиційного клімату, у тому числі: реформування діючого законодавства та реструктурування податкової системи; перегляд системи державних гарантій; налагодження більш тісного співробітництва з країнами ЄС, що поки не є активними інвесторами в економіку України з метою мінімізації ризиків від зміни політик основних країн-донорів; впровадження органів, які будуть займатися безпосередньо моніторингом використання іноземних інвестицій, дослідженням інвестиційного клімату та його покращенням; підвищення інвестиційного іміджу тих галузей, що є

надзвичайно перспективними та важливими для економіки України, але які недостатньо швидко окупаються (у тому числі сільське господарство); впровадження механізму приватизації землі для нерезидентів, що позитивно відобразиться на можливостях розвитку іноземного інвестування.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Представництва України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://eba.com.ua/>
4. Буряк А.А. Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС у промисловості: регіональний розріз / А.А. Буряк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: "Економіка і менеджмент". — 2017. — № 25/2017. — С. 49—53.
5. Новіцька О.В. Інвестиційно-інноваційне співробітництво України з країнами ЄС / О.В. Новіцька // Вісник Вінницького національного технічного університету [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17154/2823.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

References:

1. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 4 September 2018).
 2. The official site of the Delegation of Ukraine to the European Union and the European Community on Atomic Energy (2018), available at: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/> (Accessed 10 September 2018).
 3. The official site of the European Business Association (2018), available at: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/> (Accessed 16 September 2018).
 4. Buryak, A.A. (2017), "Investment cooperation between Ukraine and the EU in industry: regional section", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 25, pp. 49—53.
 5. Novitskaya, O.V. (2017), "Investment and Innovation Cooperation of Ukraine with EU Countries", *Visnyk Vinnyts'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu*, available at: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17154/2823.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (Accessed 11 September 2018).
- Стаття надійшла до редакції 08.10.2018 р.*